

JANA PLANAVOVÁ-LATANOWICZ

KONTROLA SĄDOWA WE WSPÓLNOTACH EUROPEJSKICH

I. UWAGI WSTĘPNE

W ostatnich kilku latach instytucje Wspólnot Europejskich uległy istotnym zmianom. Niektóre z nich dotyczyły zakresu kompetencji poszczególnych instytucji i były tak istotne, że zmienił się charakter tych instytucji. Nastąpiło to przede wszystkim w związku z poszerzeniem roli Parlamentu Europejskiego w procesie legislacyjnym. Instytucja ta miała na początku charakter doradczy. Tradycyjnie podkreślano, że Parlament Europejski nie pełni zadań, które zwykle pełnią parlamenty poszczególnych państw i w rzeczywistości nie jest parlamentem w pełnym znaczeniu tego słowa. W miarę upływu czasu ta instytucja Wspólnot Europejskich stała się organem legislacyjnym, który wspólnie z Radą decyduje o przyjęciu najważniejszych aktów prawnych Wspólnot.

Dalszą istotną zmianą, której uległa większość instytucji Wspólnot, jest związana z utworzeniem Unii Europejskiej. Rada, Komisja oraz Parlament Europejski pełnią funkcję z jednej strony organów Wspólnotowych, a z drugiej strony organów Unii. Fakt ten znalazł odbicie w zmianie oficjalnej nazwy Rady (Rada Unii Europejskiej) i Komisji (Komisja Europejska). Organem, którego ewolucja była mniej zauważalna, jest Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich. Jego rola w ramach Unii została ograniczona tylko do możliwości rozstrzygania sporów na podstawie art. K3 ust. 2 lit. c Traktatu o Unii Europejskiej. Nie oznacza to, że Trybunał nie uległ zmianom w ogóle. Zmiany te zachodzą stopniowo i z tego powodu nie zawsze były zauważane przez osoby, które nie zajmują się problematyką instytucji Wspólnot Europejskich.

Celem niniejszego artykułu jest uzasadnienie poglądu autorki, że kontrola sądowa w EW stopniowo przechodzi od jednostopniowego systemu do klasycznego dwustopniowego systemu kontroli sądowej, w którym druga instancja rozstrzyga, w zależności od rodzaju postępowania, jako sąd kasacyjny lub apelacyjny. W ten sposób kontrola sądowa we Wspólnotach Europejskich coraz bardziej traci cechy, które w początkowym okresie swojego rozwoju miała wspólne z sądownictwem międzynarodowym i upodobnia się do wewnątrzpaństwowej kontroli sądowej.

Kontrolę sądową we Wspólnotach Europejskich sprawuje obecnie Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich i Sąd Pierwszej Instancji.

Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich (zwany dalej Trybunałem) został utworzony na podstawie postanowień trzech traktatów zało-

życielskich i trzech Statutów, które są ich załącznikami. Chodzi tu o następujące dokumenty traktatowe:

- Traktat o Utworzeniu Wspólnoty Europejskiej (zwany dalej Traktatem EW) dawniej Traktat o Utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (zwany dalej Traktatem EWG), podpisany w Rzymie 25 marca 1957;
- Traktat o Utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (zwany dalej Traktatem Euratom), podpisany w Rzymie 25 marca 1957.

Podstawą prawną utworzenia Sądu Pierwszej Instancji jest art. 11 Jednolitego Aktu Europejskiego z 1986 r., który zmienił teksty traktatów założycielskich w ten sposób, że włączył do każdego z nich nowy artykuł, na mocy którego Sąd Pierwszej Instancji został przyłączony do Trybunału Sprawiedliwości (art. 168a Traktatu EW, art. 32d Traktatu EWWS i art. 140a Traktatu EWEA). Rada Unii Europejskiej na mocy delegacji w drodze decyzji ustaliła rodzaje skarg, które rozpatruje Sąd Pierwszej Instancji.

Traktat o Unii Europejskiej (zwany dalej Traktatem EU) z 1992 r. nie zmienił charakteru Trybunału Sprawiedliwości i Sądu Pierwszej Instancji¹. Oba sądy w dalszym ciągu są jedynymi organami Wspólnot Europejskich w odróżnieniu od Rady Unii Europejskiej, Komisji Europejskiej i Parlamentu Europejskiego, które są jednocześnie organami Wspólnot i Unii Europejskiej.

II. TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI

A. Funkcje

Podstawowym zadaniem Trybunału Sprawiedliwości jest zapewnienie przestrzegania prawa przy wykładni i stosowaniu traktatów założycielskich (art. 164 Traktatu EW, art. 31 Traktatu EWWS, art. 136 Traktatu EWEA). W ten sposób najogólniej jest wyznaczony zakres kompetencji Trybunału Sprawiedliwości.

Sformułowanie art. 164 nawiązuje do art. 46 Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, który dotyczy kompetencji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Mimo to koncepcja Trybunału Sprawiedliwości różni się od modelu sądów międzynarodowych (por. art. 37 Konwencji Haskiej z r. 1907 i art. 38 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości). W art. 38 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości mówi się o ochronie prawa międzynarodowego, podczas gdy w art. 164 Traktatu EW (podobnie w pozostałych traktatach założycielskich) mówi się jedynie o przestrzeganiu prawa. Z tego względu, że kontrola sądowa w ramach Wspólnot nie jest ograniczona jedynie do prawa wspólnotowego, Trybunał Sprawiedliwości może - przy wykonywaniu swoich zadań, o których mowa w art. 164 - stosować prawo pochodzące z różnych źródeł w najszerszym sensie tego słowa.

Podczas gdy sądy międzynarodowe rozstrzygają spory między państwami, w postępowaniu przed Trybunałem Sprawiedliwości biorą udział nie

¹ Decyzja 88/591 OJ L319/1. Decyzja ta weszła w życie z dniem 1 października 1989.

tylko państwa członkowskie i organy Wspólnot, ale także osoby fizyczne i prawne. Pod tym względem koncepcja Trybunału Sprawiedliwości bliższa jest koncepcji sądu państwowego niż koncepcji sądu międzynarodowego.

Art. 164 wyznacza także obszar, w którym porusza się Trybunał Sprawiedliwości przy wykonywaniu swoich kompetencji. Z tekstu tego artykułu wynika, że przedmiotem rozstrzygnięć Trybunału mogą być wyłącznie kwestie prawne. Jednocześnie artykuł ten stanowi o zakresie kontroli sądowej: "przestrzeganie prawa przy wykładni i stosowaniu niniejszego traktatu"².

Pojęcie "traktat" w rozumieniu art. 164 Traktatu EW obejmuje nie tylko sam traktat, ale także jego załączniki i protokoły, zmiany traktatu według art. 236, wtórne akty prawne (w szczególności wymienione w art. 189 i 235)³, a także umowy zawarte przez państwa członkowskie z państwami trzecimi (przede wszystkim według art. 113, 114 i 238).

Na przykładzie funkcji oraz sposobu działania Trybunału Sprawiedliwości można najlepiej zobrazować różnice między prawem międzynarodowym a wspólnotowym. Główne cechy różniące Trybunał Sprawiedliwości od sądów międzynarodowych są następujące:

- a) Trybunał Sprawiedliwości ma w ramach prawa wspólnotowego jurysdykcję obligatoryjną. Jurysdykcję tę państwa członkowskie przyjęły wraz z przystąpieniem do Wspólnot i nie mogą jej odrzucić jednostronnym aktem. Innymi słowy - państwa członkowskie nie muszą składać odrębnego oświadczenia o przyjęciu jurysdykcji Trybunału, ani nie muszą zawierać porozumienia o przekazaniu każdego indywidualnego sporu do rozstrzygnięcia Trybunałowi Sprawiedliwości. Jednocześnie państwa członkowskie w art. 219 Traktatu EW zobowiązały się, że wszelkie spory o wykładnię albo stosowanie niniejszego traktatu będą rozstrzygać tylko w sposób przewidziany traktatem;
- b) Trybunał Sprawiedliwości nie może odmówić wydania rozstrzygnięcia w sporze, który podlega jego jurysdykcji, na tej podstawie, że wspólnotowe prawo nie zawiera postanowienia odnoszącego się do danego przypadku. Luka w prawie wspólnotowym nie jest przeszkodą do rozstrzygnięcia, ponieważ sędzia nie jest zobowiązany stosować wyłącznie przepisy wspólnotowe. Jak już wcześniej zaznaczono, art. 164 Traktatu EW nie ogranicza sędziego co do charakteru reguł, które można zastosować przy rozstrzygnięciu⁴.

² W literaturze specjalistycznej często wskazuje się na związek między art. 164 a art. 6 ("w zakresie Przedmiotu unormowania niniejszego traktatu") oraz art. 155 Traktatu EW ("Komisja zapewnia wykonanie niniejszego traktatu").

³Za akty prawne wtórne uważa się także konwencje międzynarodowe zawarte w myśl art. 220). Szczególnym problemem pozostaje jednak kwestia, czy i do tych konwencji stosuje się postępowanie, o którym mowa w art. 177 Traktatu EW. W ramach prawa wspólnotowego konwencje te jednak nie mają tej samej rangi co traktaty założycielskie. O konwencjach tych wspomina się również w umowach o przystąpieniu nowych państw członkowskich, ale do ich przyjęcia stosuje się normy prawa międzynarodowego.

⁴Przepisy prawa wspólnotowego nie zawierają odpowiedzi na pytanie, jakie normy prawne sędzia stosuje. Z orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości wynika, że sędzia pierwotnie stosuje prawo wspólnotowe. Natomiast, w szczególnych przypadkach może przy podjęciu decyzji stosować także normy prawa międzynarodowego. W odróżnieniu od prawa międzynarodowego, traktaty założycielskie nie postanawiają, co można uważać za źródło Prawa wspólnotowego. Z tego powodu nauka na podstawie orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości wypracowała doktrynę źródeł prawa wspólnotowego. Jeżeli chodzi o klasyfikację źródeł prawa, poglądy poszczególnych autorów różnią się. Według poglądu autorki niniejszego opracowania, najbardziej precyzyjną klasyfikację podaje R. Kovar. Por. *Jurisclasseur I. część Traité de droit européen*, Paryż, 1993, E fase. 410, DI fase. 161-31.

- Z drugiej strony, Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości wyraźnie określa, które spory mogą być przedmiotem rozstrzygnięcia tego trybunału. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości może uznać, że przedłożony mu spór nie ma charakteru prawnego i nie może być rozstrzygnięty przez zastosowanie prawa międzynarodowego⁵;
- c) w postępowaniu przed Trybunałem Sprawiedliwości mogą uczestniczyć jako strony zarówno osoby prawne, jak i fizyczne. Bezpośredni dostęp osób (jednostek) do tego organu sądowego, jak i ich czynna legitymacja w sporach z organami Wspólnot są podstawowymi cechami, które różnią sądownictwo wspólnotowe od Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka⁶;
 - d) egzekucję orzeczenia prowadzą odpowiednie organy państw członkowskich zgodnie z ich wewnątrzpaństwowymi przepisami na takich samych warunkach jak orzeczenia sądów państwowych;
 - e) jeżeli państwo członkowskie nie podejmuje działań koniecznych do zastosowania się do orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości, Trybunał ten może na wniosek Komisji nałożyć na nie opłatę ryczałtową albo karę pieniężną (art. 171 Traktatu EW, art. 88 Traktatu EWWS, art. 143 Traktatu Euratom).

B. Skład Trybunału Sprawiedliwości

Trybunał Sprawiedliwości składa się z siedemnastu sędziów, którzy mają do pomocy ośmiu rzeczników generalnych (art. 165, 166 Traktatu EW, art. 32, 33a Traktatu EWWS, art. 137, 138 Traktatu Euratom)⁷.

Sędziowie i rzecznicy generalni mianowani są na sześcioletnie kadencje. Są oni mianowani w drodze porozumienia rządów państw członkowskich, przy czym mogą być mianowani ponownie. Fakt ten ma znaczenie dla zapewnienia zaufania państw członkowskich do mianowanych osób i przyczynia się również do współodpowiedzialności państw członkowskich za ich wybór⁸.

Co trzy lata podlega wymianie połowa składu sędziów i rzeczników generalnych. Możliwość ponownego mianowania i okresowa wymiana tylko części sądu przyczynia się do stabilizacji jego składu i kontynuacji orzecznictwa.

Postanowienia dotyczące przysięgi sędziowskiej, przywilejów i immunitetów, zakaz łączenia funkcji, jak również zakaz wykonywania in-

⁵ Guy Issac, *Droit communautaire generale*, Paryż, 1992 str. 208.

⁶ Ewolucja, która ostatnio ma miejsce wskazuje, że ostatnia z wymienionych instytucji sądowych zmierza w tym kierunku, aby osoby fizyczne miały do niej większy dostęp. Protokół nr 9 Konwencji Europejskiej przyjętej przez Radę Europy dopuszcza czynną legitymację osób fizycznych jak również dopuszcza je jako strony sporu. Protokół ten jednakże wymaga ratyfikacji przez wszystkie państwa członkowskie Rady Europy i do tej pory nie zaczął jeszcze obowiązywać.

⁷ W pierwotnym brzmieniu Traktatu EWWS nie wspominało się o istnieniu rzeczników generalnych. Funkcje te utworzono na podstawie art. 10 Statutu Trybunału Sprawiedliwości.

⁸ Długość kadencji, w szczególności sędziów, bywa przedmiotem krytyki jako zbyt krótka a przez to nie zapewniająca dostatecznej niezawisłości sędziów. Dlatego też niektórzy autorzy proponują, aby kadencja sędziów była przedłużona do dwunastu lat bez możliwości ponownego mianowania. Por. Constantinesco V., Jacqué J. P., Kovar R., Simon D., *Traité instituant la CEE*, Paryż, 1992, str. 968 (komentarz k. art. 167 napisany przez D. Ruziéc).

nych czynności ma zapewnić niezawisłość sędziów i rzeczników generalnych.

1. SĘDZIOWIE

Według obowiązującego obecnie stanu prawnego, Trybunał Sprawiedliwości ma o jednego sędziego więcej niż wynosi liczba państw członkowskich Wspólnot. Każde państwo członkowskie przedstawia kandydaturę swojego obywatela. Praktyka ta jednak nie wynika wprost z postanowień Traktatu EW. W drodze porozumienia państw członkowskich rozstrzyga się, które z państw członkowskich będzie miało w składzie Trybunału dwóch swoich obywateli⁹. W kwestii obywatelstwa sędziów i rzeczników generalnych nie istnieje żadna prawna reguła. Wytworzyła się jednak tego rodzaju praktyka, że rządy państw członkowskich zwracają uwagę przy mianowaniu sędziów na ich obywatelstwo w ten sposób, aby każde państwo członkowskie było reprezentowane przynajmniej przez jednego swojego obywatela. Przy mianowaniu rzeczników generalnych z reguły wybiera się po jednym kandydacie z Wielkiej Brytanii, Niemiec, Włoch i Francji oraz dwóch kandydatów na przemian z pozostałych państw członkowskich.

Sędzia musi spełniać pewne warunki wstępne przewidziane Traktatami założycielskimi¹⁰.

Obecnie wszystkie traktaty założycielskie wymagają, aby na stanowiska sędziów i rzeczników generalnych były wybierane osoby dające gwarancję pełnej niezależności, jak również spełniające wszystkie wymagania stawiane im w ich krajach ojczystych odnośnie wykonywania najwyższych funkcji sądowych lub też będące uznanymi znawcami prawa¹¹.

Sędziowie wybierają spośród siebie Przewodniczącego, którego kadencja trwa trzy lata. Dopuszczalny jest ponowny wybór tej samej osoby na następną kadencję. Przewodniczący Trybunału Sprawiedliwości pełni znaczącą rolę przede wszystkim przy czynnościach administracyjnych związanych z jego funkcjonowaniem a także w samym postępowaniu przed Trybunałem Sprawiedliwości. Wyznacza izby i sędziów sprawozdawców dla każdej sprawy. Przydziela również napływające sprawy poszczególnym izbom. Dbą przy tym o to, aby nie doszło do specjalizacji poszczególnych izb, to jest, aby przypadki jednego rodzaju były rozstrzygane przez różne izby.

sposobem ma być osiągnięte stabilne i spójne orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości¹³. Trybunał Sprawiedliwości mianuje również swojego Se-

⁹ Nie ma potrzeby szczególnie podkreślać, że chociaż Traktat o tym wyraźnie nie wspomina na sędziów mogą być mianowani wyłącznie obywatele państw członkowskich.

¹⁰ Pierwotny tekst Traktatu EWWS przewidywał jedynie, że sędziowie będą wybierani spośród osób dających pełne gwarancje niezależności i fachowości (fr. *personalites offrant toutes garanties d'indépendance et de compétence*).

¹¹ Por. art. 167 Traktatu EW, art. 32b Traktatu EWWS, art. 139 Traktatu Euratom.

¹² Przewodniczący Trybunału wybierany jest wyłącznie przez sędziów, w wyborach nie mogą uczestniczyć lecnicy generalni.

¹³ Wyjątkiem od tej reguły jest senat, który rozstrzyga spory między Wspólnotami i ich funkcjonariuszami.

ekretarza i określa jego status (art. 168 Traktatu EW, art. 32c Traktatu EWWS, art. 140 Traktatu Euratom)¹⁴.

2. RZECZNIICY GENERALNI

Najważniejszym zadaniem rzeczników generalnych jest udzielanie pomocy Trybunałowi Sprawiedliwości przy wykonywaniu jego zadań. Ich zadania są ujęte w art. 166 Traktatu EW.

Rzecznicy generalni przedkładają opinie, wraz z uzasadnieniem, dotyczące wszystkich spraw wniesionych do Trybunału Sprawiedliwości. Ponadto na publicznych posiedzeniach przedkładają Trybunałowi odpowiednie uwagi. W swojej opinii rzecznik generalny zajmuje się przede wszystkim prawnymi problemami sprawy, która została wniesiona do Trybunału Sprawiedliwości. Na podstawie swojej opinii rzecznik generalny proponuje brzmienie orzeczenia. Rzecznicy generalni swoje wnioski opierają na istniejącej judykaturze Trybunału Sprawiedliwości, czym podkreślają jego ciągłość. Jednocześnie w przypadku, gdy uznają że zachodzi potrzeba zmiany wcześniejszego kierunku orzecznictwa, proponują nowe rozstrzygnięcie. Opinie rzecznika generalnego są publikowane jednocześnie z orzeczeniem w Zbiorze Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości.

Funkcja rzeczników generalnych została utworzona na wzór "commissaire du gouvernement" w francuskiej Radzie Państwa (Conseil d'Etat) po tym, jak przy negocjowaniu Traktatu EWWS został oddalony wniosek rządu holenderskiego, aby na wzór prawa angloamerykańskiego umożliwić pojedynczym sędziom zgłaszanie stanowiska odmiennego od stanowiska większości sędziów (fr. *opinion dissidente*, ang. *dissenting opinion*)¹⁵. Również rzecznicy generalni wykonują swoje funkcje bezstronnie i niezawisłe. Mianowani są, podobnie jak sędziowie, w drodze porozumienia państw członkowskich na kadencje sześcioletnie. Rzecznicy generalni wybierają Pierwszego Rzecznika Generalnego na jeden rok (zawsze od września do września).

Zadania rzecznika generalnego różnią się od zadań sędziego sprawozdawcy, który w ramach części ustnej postępowania przedkłada Trybunałowi Sprawiedliwości sprawozdanie o stanie sprawy a po ukończeniu postępowania i po wysłuchaniu stanowiska rzecznika generalnego proponu-

¹⁴ Status Sekretarza jest określony w Statutach Trybunału Sprawiedliwości. Art. 13 Statutu EW nakłada na niego obowiązek przebywania w siedzibie Trybunału Sprawiedliwości. Jest najwyższym urzędnikiem Kancelarii Trybunału Sprawiedliwości i podlega jego Przewodniczącemu. Sekretarzowi przysługują przywileje i immunitety wyliczone w Protokole o przywilejach i immunitetach z roku 1965. Dalsze szczegóły statusu Sekretarza zawarte są w Regulaminie wewnętrznym Trybunału Sprawiedliwości. Sekretarz i jego zastępcy są, zgodnie z art. 12 ust. 3 regulaminu, wybierani w ten sam sposób, co Przewodniczący Trybunału, to jest w drodze tajnych wyborów na sześć lat. Sekretarz ma podwójny status:

1) pełni ważne funkcje w postępowaniu przed Trybunałem Sprawiedliwości,
2) jest administracyjnym kierownikiem Trybunału Sprawiedliwości i odpowiada za jego budżet. Sekretarz uczestniczy we wszystkich posiedzeniach Trybunału Sprawiedliwości z wyjątkiem postępowania dyscyplinarnego w stosunku do sędziego oraz narad sędziów przed wydaniem orzeczenia.

¹⁵ Istnieje podobieństwo funkcji rzecznika generalnego do funkcji "audit generale" w belgijskiej Radzie Państwa. Są również cechy wspólne ze statusem "amicus curiae" w prawie angloamerykańskim. Por. Constantinesco V., Jaque J. P., Kovar R., Simon D., *Traité instituant la CEE*, Paris, 1992, str. 983 (komentarz k. art. 166 napisany przez D. Ruzié).

je brzmienie orzeczenia. Projekt ten następnie konsultuje z pozostałymi sędziami i poprawia go zgodnie z ich uwagami¹⁶.

C. Posiedzenia Trybunału Sprawiedliwości

Trybunał Sprawiedliwości obraduje na sesjach plenarnych albo w składzie izby złożonej z trzech lub pięciu sędziów. Zadaniem izby jest prowadzenie określonych postępowań przygotowawczych lub orzekanie w sprawach pewnego rodzaju (art. 165 Traktatu EW, art. 32 Traktatu EWWS, art. 137 Traktatu Euratom). Izby nie mogą rozpatrywać przypadków wniesionych do Trybunału Sprawiedliwości przez państwa członkowskie albo organy Wspólnoty. Mogą również wydawać orzeczenia wstępne tylko w przypadkach, w których Regulamin wewnętrzny Trybunału wyraźnie na to zezwala. Regulamin wewnętrzny Trybunału Sprawiedliwości umożliwia izbom rozstrzyganie w postępowaniu o wydanie orzeczenia wstępnego oraz ze skarg osób fizycznych i prawnych na podstawie różnych Postanowień traktatów założycielskich. Nie oznacza to jednak wyłączności działania izby, gdyż ze względu na złożoność i wagę sprawy, cały Trybunał Sprawiedliwości może także przejąć sprawę orzekań na posiedzeniu plenarnym. Jeżeli państwo albo organ Wspólnoty, które są stroną w postępowaniu, zażądały tego, Trybunał Sprawiedliwości również orzeka na Posiedzeniu plenarnym. Co roku Trybunał wyznacza izbę właściwą do rozstrzygania sporów między Wspólnotą a jej funkcjonariuszami. Izby zajmują się w szczególności tymi przypadkami, których strona prawna jest mniej skomplikowana, a Trybunał Sprawiedliwości w swoim wcześniejszym orzecznictwie zajął już stanowisko w podobnej sprawie. Jeśli Izba dojdzie do wniosku, że sprawa powinna być rozpatrzona na posiedzeniu plenarnym Trybunału, może przekazać sprawę na posiedzenie Plenarne.

Aczkolwiek orzeczenia izby są tak samo ważne, jak orzeczenia wydawane na sesjach plenarnych Trybunału, to jednak nie zdarza się, aby na Posiedzeniu izby zapadło orzeczenie niezgodne z orzeczeniem wydanym wcześniej przez Trybunał Sprawiedliwości w pełnym składzie.

Aczkolwiek Trybunał Sprawiedliwości nie jest formalnie związany swoimi wcześniejszymi orzeczeniami, w praktyce jednak dąży się do utrzymania jednolitości orzecznictwa. Przypadki, w których Trybunał wydał orzeczenie niezgodne z swoim wcześniejszym orzeczeniem są w praktyce bardzo rzadkie i zmierzają raczej do korekty oceny prawnej Pewnego problemu. Kwestia ta znajduje także bardzo dokładne odbicie w uzasadnieniu.

¹⁶Statuty Trybunału Sprawiedliwości przewidują również istnienie tak zwanych "rapporteurs adjoints" ang-"assistant adjoints" mieli być pomocnikami sędziego sprawozdawcy oraz Przewodniczącego Trybunału rozpatrywaniu wniosków o wydanie rozstrzygnięcia wstępnego. W praktyce jednak, w miejsce urzędu "rapporteurs adjoints" zostały utworzone urzędy tak zwanych "référéndaires", którzy są pracownikami Trybunału sprawiedliwości na czas nieokreślony, ale ich działalność jest faktycznie ograniczona okresem działalności sędziego albo rzecznika generalnego, do którego są przyporządkowani.

III. SĄD PIERWSZEJ INSTANCJI

Przyczyną utworzenia Sądu Pierwszej Instancji był wzrost ilości spraw spowodowany ciągłym poszerzaniem orzecznictwa oraz ilości państw członkowskich Wspólnot Europejskich¹⁷.

Według art. 168a Traktatu EW Sąd Pierwszej Instancji konstytuuje się na wniosek Trybunału Sprawiedliwości. Na podstawie tego wniosku Rada, po konsultacji z Komisją i Parlamentem Europejskim oznacza rodzaj spraw, dla których właściwy jest Sąd Pierwszej Instancji.

Na podstawie art. 168a Traktatu EW (podobnie art. 32d Traktatu EWWS i art. 40a Euratom) Rada jest uprawniona do utworzenia sądu pierwszego stopnia przy Trybunale Sprawiedliwości. O utworzeniu Sądu Rada decyduje jednomyślnie po wysłuchaniu Komisji i Parlamentu Europejskiego. Sąd Pierwszej Instancji powstał na podstawie decyzji Rady nr 88/591 z dnia 24 września 1988 r. i rozpoczął funkcjonowanie od 1 lutego 1989 r. Dopóki nie przyjął swojego własnego regulaminu wewnętrznego pracował tymczasowo na podstawie Regulaminu wewnętrznego Trybunału Sprawiedliwości¹⁸.

Sąd Pierwszej Instancji został utworzony przy Trybunale Sprawiedliwości i nie jest wymieniony wśród głównych organów w art. 4 Traktatu EW. Formalnie, z punktu widzenia traktatów założycielskich Sąd Pierwszej Instancji jest częścią Trybunału Sprawiedliwości. Jest tak z następujących powodów:

- 1) art. 168a został zamieszczony w Traktatach założycielskich w części dotyczącej Trybunału Sprawiedliwości;
- 2) art. 164 bez wątplenia odnosi się również do Sądu Pierwszej Instancji, chociaż w tekście wymienia się wyraźnie tylko Trybunał Sprawiedliwości;
- 3) art. 168a nie używa terminu "Sąd Pierwszej Instancji", ale mówi o sądzie utworzonym przy Trybunale Sprawiedliwości;
- 4) Sąd Pierwszej Instancji nie ma swojego własnego personelu administracyjnego. Część funkcjonariuszy została wyznaczona do pracy w Sądzie Pierwszej Instancji, który ma swoją siedzibę w jednym z budynków Trybunału Sprawiedliwości w Luksemburgu.

A. Skład

Sąd Pierwszej Instancji składa się z dwunastu sędziów, spośród nich ten, który nie uczestniczy w rozstrzygnięciu sprawy jako sędzia, wykonuje zadania rzecznika generalnego¹⁹. Regulamin wewnętrzny wskazuje,

¹⁷Już w połowie lat siedemdziesiątych próbowano utworzyć szczególny organ sądowy do rozstrzygnięcia spraw między Wspólnotą i jej funkcjonariuszami. Pomysł ten jednak nigdy nie został zrealizowany.

¹⁸Regulamin wewnętrzny Sądu Pierwszej Instancji został wydany po uzgodnieniu z trybunałem Sprawiedliwości oraz akceptacji Rady w Dzienniku Urzędowym 1991 L nr 136/1 z mocą obowiązującą od 1 czerwca 1991 r.

¹⁹W art. 168a ust. 3 mówi się dosłownie o członkach Sądu (a nie o sędziach czy rzecznikach generalnych). W czasie prac nad projektem odpowiedniego artykułu Jednolitego Aktu Europejskiego Trybunał Sprawiedliwości sprzeciwił się utworzeniu funkcji rzeczników generalnych przy Sądzie Pierwszej Instancji. Przedstawiciele Trybunału reprezentowali pogląd, że ze względu na zadania Sądu Pierwszej Instancji, funkcja ta nie jest potrzebna. Zupełnie odmienne stanowisko zajął Parlament Europejski i Komisja. Rozwiązanie przyjęte ostatecznie było kompromisem między dwoma powyższymi wariantami.

w których przypadkach występuje jeden z członków sądu jako rzecznik generalny. Do pełnienia tej funkcji członkowie Sądu są wyznaczani *ad hoc*.

B. Posiedzenia

Przepisy dotyczące Sądu Pierwszej Instancji nie przewidują tworzenia izb. Trzy- i pięcioosobowe izby zostały utworzone w drodze decyzji Rady z tym, że skład izb i sposób rozdzielania między nie skarg jest uregulowany Regulaminem wewnętrznym. W odróżnieniu od Trybunału Sprawiedliwości między izbami Sądu Pierwszej Instancji istnieje specjalizacja.

Sąd Pierwszej Instancji nie orzeka na sesjach plenarnych²⁰. Sąd Pierwszej Instancji zbiera się na sesjach plenarnych jedynie w celu omówienia zagadnień administracyjnych albo w celu wymiany poglądów w kwestiach prawnych. Status członków Sądu Pierwszej Instancji jest taki sam jak status sędziów i rzeczników generalnych Trybunału Sprawiedliwości. Wynika to po pierwsze z pierwszego zdania art. 168a ust. dwa, a także ze Statusu Trybunału Sprawiedliwości. Niektóre decyzje dotyczące przede wszystkim immunitetów i odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów są podejmowane przez Trybunał Sprawiedliwości po konsultacji z Sądem Pierwszej Instancji.

C. Kompetencje Sądu Pierwszej Instancji

Sąd Pierwszej Instancji został utworzony na podstawie art. 168a Traktatu EW²¹ Decyzją Rady z dnia 24 października 1988 r.²² Decyzja ta szczegółowo określiła organizację Sądu, ilość sędziów oraz jego kompetencje.

Kompetencje Sądu Pierwszej Instancji zostały określone dwoma sposobami: 1) negatywnie; 2) pozytywnie.

Kompetencje określone w sposób negatywny (stan od 1988 r. do Października 1993r.²³).

W sposób negatywny kompetencje Sądu Pierwszej Instancji określone są w art. 168a ust. 1 Traktatu EW. Przepis ten stanowi, że do kompetencji Sądu Pierwszej Instancji nie należą następujące sprawy:

- a) rozpatrywania skarg wniesionych przez państwa członkowskie lub instytucje Wspólnot;
- b) wydawania orzeczeń wstępnych na podstawie art. 177 Traktatu EW.

²⁰ Za rozwiązaniem tym opowiedziały się Komisja, Trybunał Sprawiedliwości i komisja prawna Parlamentu Europejskiego. Rozwiązanie to uzasadniały przede wszystkim istnienie podobnej regulacji w państwach członkowskich, gdzie sądy, które nie rozstrzygają sprawy jako ostatnia instancja nie orzekają na sesjach Plenarnych.

²¹ Cyt. artykuł został włączony do Traktatu EW na podstawie art. 11 Jednolitego Aktu Europejskiego.

²² Nr 88/591 OJ L 319/1.

²³To jest do wejścia w życie Traktatu o Unii Europejskiej.

ad a) Z negatywnego sformułowania art. 169a ust. 1 Traktatu EW w poprzednim brzmieniu wynikało, że kompetencji Trybunału Sprawiedliwości pozostawione zostało rozpatrywanie następujących skarg:

- przeciwko państwom członkowskim na podstawie art. 169, 170 Traktatu EW, art. 141, 142 Traktatu Euratom, art. 88, 89 Traktatu EWWS,
- na nieważność aktu wydanego przez organ Wspólnot w postępowaniu spornym, jeżeli skarga została wniesiona przez powodów uprzywilejowanych (art. 33 ust. 1 oraz art. 38 Traktatu EWWS, art. 173 ustęp 1 Traktatu EW, art. 146 ust. 1 Traktatu Euratom),
- skarg na bezczynność (niedziałanie), wniesionych przeciwko Wysokiej Władzy (Komisji) przez Państwa Członkowskie lub Radę w ramach Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali, albo przez organy Wspólnot przeciwko Radzie lub Komisji w ramach Europejskiej Wspólnoty lub Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej),
- skarg dotyczących odpowiedzialności pozaumownej wspólnot (art. 40 EWWG, art. 178 EW, 151 Euratom) skierowanych do Trybunału przez prawa członkowskie (skargi osób fizycznych rozpatruje Sąd Pierwszej Instancji).

Argumentacja zwolenników wyłącznej właściwości Trybunału w wyżej wymienionych sprawach odwoływała się do okoliczności natury technicznej i prawnej.

Wśród okoliczności natury technicznej wskazywano na fakt, że według opinii Komisji i państw członkowskich, sprawy te muszą być rozstrzygane na sesji plenarnej Trybunału. Sąd Pierwszej Instancji natomiast na plenarnym posiedzeniu nie orzeka.

Argumenty prawne podkreślały "konstytucyjny" charakter orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości, który swoim orzecznictwem kształtuje rozwój prawa europejskiego.

Bez względu na rodzaj użytej argumentacji, z całej dyskusji o konieczności wyłącznej kompetencji Trybunału, wynikało nieprzygotowanie właśnie państw członkowskich oraz instytucji Wspólnot do podporządkowania się nowej, "niższej" instancji sądowej.

ad b) Sąd Pierwszej Instancji nie ma kompetencji do wydawania orzeczeń wstępnych na podstawie art. 177 Traktatu EW²⁴. Na podstawie art. 168a Traktatu EW została Sądowi Pierwszej Instancji odebrana możliwość rozstrzygania kwestii wstępnych (art. 41 Traktatu EWWS, art. 177 Traktatu EW, art. 150 Traktatu Euratom²⁵). Ograniczenie kompetencji Sądu Pierwszej Instancji w tych sprawach uzasadnione jest tym, że chodzi tu o postępowanie niesporne, którego celem jest pomaganie sędziom sądów państw członkowskich w stosowaniu prawa wspólnotowego. Orzeczenia w tych

²⁴ Traktat EU negatywną listę w sposób istotny zawężył. Wcześniej Sąd Pierwszej Instancji nie był również, na podstawie Traktatu EWG, właściwy do rozstrzygania sporów wniesionych przez organy Wspólnot oraz do rozpatrywania skarg państw członkowskich. Jego właściwość obejmowała wyłącznie skargi wniesione przez osoby fizyczne.

²⁵ Art. 41 Traktatu EWWS umożliwia tylko rozstrzygnięcie zagadnień prawomocności uchwał Wysokiej Władzy (Komisji) i Rady. W przeciwieństwie do tego art. 177 Traktatu EW oraz art. 150 Traktatu Euratom umożliwia nie tylko rozstrzygnięcie o prawomocności uchwał ale także wydawanie orzeczeń wstępnych dotyczących interpretacji obu wymienionych Traktatów oraz aktów instytucji Wspólnot a w przypadku EW także aktów Europejskiego Banku Centralnego.

sprawach często mają charakter ogólnej wykładni prawa. Jego jednolitość nie być zapewniona w ten sposób, że jest tylko jeden organ orzekający.

Pozytywne określenie kompetencji (stan od 1988 r. do 1993 r.).

W sposób pozytywny kompetencja Sądu Pierwszej Instancji określona jest w zdaniu pierwszym art. 168a ust. 2, zgodnie z którym na wniosek Trybunału Sprawiedliwości i po porozumieniu z Parlamentem Europejskim i Komisją, Rada określa rodzaje spraw lub postępowania wymienione w ust. 1. Oznacza to, że Rada, działając w wyżej opisany sposób w granicach kompetencji określonych negatywnie decyduje, które skargi są rozstrzygane przez Sąd Pierwszej Instancji. Rada swoją decyzją przeniosła na Sąd Pierwszej Instancji tylko niektóre rodzaje spraw spośród tych, które nie są wymienione w ostatnim zdaniu art. 168a ust. 1.

Pierwszy raz kompetencja Sądu Pierwszej Instancji została pozytywnie określona decyzją Rady z dnia 24 września 1988 r. o utworzeniu Sądu Pierwszej Instancji. Na podstawie tej decyzji Sąd w pierwszej instancji:

- a) rozstrzygał spory między Wspólnotami i jej funkcjonariuszami, które zostały mu przedłożone do rozstrzygnięcia na podstawie art. 179 Traktatu EW i art. 152 Traktatu Euratom;
 - b) rozpatrywał skargi wniesione przeciwko Komisji na podstawie ust. drugiego art. 33 i 35 Traktatu EWWS przez przedsiębiorstwo albo zrzeszenie przedsiębiorstw, o których mowa w art. 48 tego traktatu²⁶;
 - c) rozpatrywał skargi wniesione przeciwko organowi Wspólnoty przez osoby fizyczne albo prawne na podstawie ust. czwartego art. 173 i ustępu trzeciego art. 175 Traktatu EW, dotyczące zasad konkurencji obowiązujących przedsiębiorstwa;
 - d) rozpatrywał skargi o odszkodowanie na podstawie art. 178 Traktatu Euratom, jeżeli szkoda została spowodowana działaniem albo zaniechaniem, które jest przedmiotem skarg głównych wymienionych pod literami a) - c).
- Pozytywne określenie kompetencji (stan od czerwca 1993 r. do tej pory).

Stale rosnąca liczba sporów i wniosków o rozstrzygnięcie kwestii wstępnych zmusiła Trybunał Sprawiedliwości do dalszego przekazania części swoich kompetencji Sądowi Pierwszej Instancji. Drugą Decyzją Rady nr 93/350 z 8 czerwca 1993 r., która zmieniła Decyzję z 1988 r., zostały Sądowi przyznane dalsze kompetencje. Oczywiście spory, których rozstrzygnięcie zostało przekazane Sądowi muszą się mieścić w granicach kompetencji określonych negatywnie (art. 168a).

Aktualnie do kompetencji Sądu Pierwszej Instancji należy:

- 1) rozstrzygnięcie sporów między Wspólnotą a jej funkcjonariuszami na podstawie art. 179 Traktatu EW i art. 152 Traktatu Euratom;
- 2) rozpatrywanie skarg wniesionych do Sądu przez osoby fizyczne lub prawne przeciwko organom Wspólnoty, to jest:
 - a) skarg na nieważność aktu wydanego przez organ Wspólnoty na podstawie art. 33 Traktatu EW, ust. 4 art. 173 Traktatu EW, ust. 4 art. 146 Traktatu Euratom;

²⁶ Artykuły te odnoszą się do indywidualnych aktów dotyczących wykonania art. 50 i art. 57 - 66 tego traktatu.

- b) skarg na bezczynność (niedziałanie) organu Wspólnoty (art. 35 Traktatu EWWG, ust. 3 art. 175 Traktatu EW oraz ust. 3 art. 148 Traktatu Euratom);
- c) skarg dotyczących odpowiedzialności pozaumownej (art. 178 Traktatu EW, art. 151 Traktatu Euratom oraz skargi o odszkodowanie według art. 40 Traktatu EWWG)²⁷;
- d) skarg w sprawach poddanych kompetencji Sądu Pierwszej Instancji na mocy klauzuli arbitrażowej umieszczonej w umowie prawa publicznego lub prawa prywatnego zawartej przez Wspólnotę albo w jej imieniu (art. 42 Traktatu EWWG, art. 181 Traktatu EW, art. 153 Traktatu Euratom)²⁸.

Decyzja Rady z 1993 r. został wyczerpany potencjalny zakres spraw, które Sąd Pierwszej Instancji może rozpatrywać na mocy Traktatów założycielskich.

Negatywne określenie kompetencji (od listopada 1993 r. do tej pory).

Trzeci etap rozwoju kompetencji Sądu Pierwszej Instancji trwa od przyjęcia zmian, które do traktatów założycielskich wprowadził Traktat o Unii Europejskiej. Trzeba podkreślić, że możliwości wynikające ze zmian do tej pory nie zostały w praktyce wykorzystane. Traktat o Unii Europejskiej zawężył zakres spraw należących do wyłącznej kompetencji Trybunału Sprawiedliwości, gdyż z tekstu Traktatu EW została wykreślona część artykułu 168a, która zabraniała Sądowi Pierwszej Instancji rozstrzygać spory wniesione do Sądu przez państwa członkowskie lub instytucje Wspólnot.

Według obecnie obowiązującej wersji Traktatu EW, Sąd Pierwszej Instancji nie może tylko wydawać orzeczenia wstępnego na podstawie art. 177 Traktatu EW. To samo dotyczy Traktatu EWWG i Traktatu Euratom.

Sąd Pierwszej Instancji nie orzeka w sprawach ze skarg wniesionych przez państwo członkowskie lub organ Wspólnot, chociaż Traktaty już tego nie zakazują. Wynika to z tego, że do tej pory nie została wydana nowa Decyzja Rady, która by to umożliwiła. Oznacza to, że w praktyce Sąd Pierwszej Instancji nadal rozstrzyga tylko w tego rodzaju sprawach, w których rozstrzygał przed wejściem w życie Traktatu z Maastricht.

D. Postępowanie przed Sądem Pierwszej Instancji

Postępowanie przed Sądem Pierwszej Instancji jest uregulowane w rozdziale czwartym Statutu Trybunału Sprawiedliwości. Rozdział ten został

²⁷ W przypadku art. 40 Traktatu EWWG nie chodzi wyłącznie o odpowiedzialność Wspólnoty. Organ sądowy może również przyznać odszkodowanie na koszt funkcjonariusza Wspólnoty w przypadku szkody spowodowanej przez błąd osobisty tego funkcjonariusza popełniony przy wykonywaniu jego funkcji.

²⁸ Sąd Pierwszej Instancji rozstrzyga także skargi wynikające z postanowień protokołów:

- skargi osób trzecich (fr. recours dits exceptionnels, ang. third party proceedings),
- wnioski o wykładnię orzeczenia (fr. recours en interpretation d'arrêt, ang. application for construction of the meaning of a judgement),
- wnioski o rewizję orzeczenia (fr. recours en revision, ang. application for revision of a judgment).

Sąd Pierwszej Instancji rozpatruje zarzuty niezgodności z prawem (art. 36 EWWG, art. 184 EW, art. 156 Euratom), które nie stanowią samodzielnej skargi.

dodany do Statutu Decyzją Rady z dnia 24 września 1988 r. Decyzją tą wprowadzono do Statutu następujące zmiany:

- umożliwiono rzecznikom generalnym (to jest członkom Sądu, którzy w konkretnej sprawie wykonują zadania rzecznika generalnego) przedkładanie pisemnych wniosków w sprawie;
- uregulowano tryb przekazywania spraw w przypadkach, gdy odwołanie zostało wniesione do niewłaściwego sądu.

Art. 46 Statutu postanowił, że do postępowania przed Sądem Pierwszej Instancji stosuje się część III Statutu za wyłączeniem art. 20²⁹.

E. Wzajemne relacje między Trybunałem Sprawiedliwości i Sądem Pierwszej Instancji

Wraz z utworzeniem Sądu Pierwszej Instancji niezbędne okazało się uregulowanie trybu rozstrzygania sporów kompetencyjnych między dwoma organami sądowymi. Kwestie te zostały uregulowane w art. 47 Statutu EW następująco:

Skarga zaadresowana do Sądu Pierwszej Instancji lecz przez pomyłkę Wniesiona do Trybunału Sprawiedliwości jest przekazywana do Sądu Pierwszej Instancji. Reguła ta stosuje się odpowiednio także w odwrotnej sytuacji.

W sprawach, w których Sąd Pierwszej Instancji stwierdzi, że nie jest właściwy do rozstrzygnięcia sporu, przekaże sprawę do Trybunału Sprawiedliwości.

W przypadku tzw. negatywnego sporu, rozstrzygnięcie Trybunału Sprawiedliwości jest wiążące dla Sądu Pierwszej Instancji i ten nie może odmówić rozstrzygnięcia sporu.

Stanowisko Trybunału Sprawiedliwości jest dla Sądu Pierwszej Instancji i wiążące tylko w przypadku sporu o kompetencje. Ponadto Sąd Pierwszej Instancji ze względów praktycznych - traktaty tego nie nakazują - kieruje się w swoim orzecznictwie opinią Trybunału Sprawiedliwości także w kwestiach merytorycznych. Zasada ta została w sposób pośredni wyrażona w art. 47 Statutu. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli do Trybunału Sprawiedliwości i Sądu Pierwszej Instancji jednocześnie zostały wniesione sprawy, które dotyczą:

- tego samego roszczenia;
- tego samego aktu;
- tego samego pytania prawnego w ramach postępowania według art. 177 Traktatu EW.

Sąd Pierwszej Instancji wstrzyma postępowanie do czasu aż Trybunał Sprawiedliwości nie wyda orzeczenia. Sąd Pierwszej Instancji może też zrzec się swojej kompetencji (w konkretnej sprawie) na korzyść Trybunału Sprawiedliwości. Trybunał rozstrzyga w takiej sytuacji skargę lub wydaje orzeczenie wstępne zamiast Sądu Pierwszej Instancji.

²⁹Art. 20 Statutu EWG dotyczy postępowania o wydanie orzeczenia wstępnego. Postępowanie to należy do wyłącznej kompetencji Trybunału Sprawiedliwości.

Stosunek Sądu Pierwszej Instancji do Trybunału Sprawiedliwości jest stosunkiem niższym organu sądowego do organu odwoławczego. Jak już wynika z samej nazwy, zadaniem Sądu Pierwszej Instancji jest rozstrzygnięcie sporów w pierwszej instancji. Do Trybunału Sprawiedliwości można się odwołać od:

- orzeczeń końcowych Sądu Pierwszej Instancji;
- orzeczeń częściowych, które dotyczą sprawy samej;
- orzeczeń proceduralnych, dotyczących zarzutu braku kompetencji lub niedopuszczalności drogi sądowej.

Odwołanie do Trybunału Sprawiedliwości może wnieść przede wszystkim strona, która przegrała sprawę (całkowicie lub częściowo) lub instytucja Wspólnot, jeżeli interweniowała w postępowaniu przed Sądem Pierwszej Instancji. Inni interwenienci mogą się odwołać jeżeli orzeczenie Sądu Pierwszej Instancji ich bezpośrednio dotyczy³⁰.

Od tych reguł dopuszczalny jest jeden wyjątek: w sprawach dotyczących funkcjonariuszy Wspólnot, odwołanie może zostać wniesione też przez państwa członkowskie lub instytucje Wspólnot, które nie interweniowały przed Sądem Pierwszej Instancji.

Zgodnie z art. 168a Traktatu EW i art. 51 ust. 1 Trybunału Sprawiedliwości, odwołanie musi być ograniczone do kwestii prawnych a jakakolwiek ocena wcześniej przeprowadzanych dowodów jest wykluczona. Ocena dowodów przeprowadzonych przed Sądem Pierwszej Instancji (za wyjątkiem przypadków, w których został zniekształcony oczywisty sens dowodu) nie jest kwestią prawną, która jako taka jest przedmiotem rozpoznania Trybunału Sprawiedliwości³¹. Do wyłącznej właściwości Sądu Pierwszej Instancji należy ustalenie stanu faktycznego i ocena dowodów, z wyjątkiem przypadków, gdy z przedłożonych dokumentów wynika, że miała miejsce poważna nieprawidłowość³².

Odwołanie może być oparte na następujących podstawach:

- a) braku kompetencji Sądu Pierwszej Instancji;
- b) uchybieniach proceduralnych w postępowaniu przed Sądem Pierwszej Instancji, jeżeli mogło to naruszyć interesy wnioskodawcy w sposób negatywny;
- c) naruszeniu prawa Wspólnotowego.

Jestem zdania, że w ostatnim z wymienionych przypadków, chodzi o naruszenie materialnego prawa Wspólnotowego. Pojęcie "prawo Wspólnotowe" powinno być interpretowane restryktywnie. W przeciwnym razie pod ostatnim z wymienionych pojęć należałoby także rozumieć przypadki wymienione pod lit. a) i b).

Z interpretacji art. 168a Traktatu EW, art. 51 Statutu Trybunału Sprawiedliwości i art. 112 ust. 1 Regulaminu wynika, że w odwołaniu powinno

³⁰ W angielskiej wersji językowej art. 173 Traktatu EW, który dotyczy dopuszczalności skarg na nieważność wniesionych przez osoby fizyczne użyty jest termin "direct concern". Natomiast w art. 49 Statutu EW użyty jest termin "directly affects them". Wynika z tego, że regułą judykatury związanych z art. 173 Traktatu EW nie można automatycznie stosować do art. 49 Statutu EW.

³¹ Por. orzeczenie w sprawie C-53/92P Hilti AG v. Komisja (1994) ECR I-667, na str. 668.

³² Sprawa C-136/92P Komisja v. Augusto Brazzelli Lualdi i inni (1994) ECR I-1981, na str. 1982.

być wyraźnie określone, które części orzeczenia Sądu Pierwszej Instancji są kwestionowane i mają być zdaniem strony skarżącej uchylone. Następnie powinny być przedstawione argumenty prawne, na których skarga się opiera. Wymóg ten nie jest spełniony, dopóki zarzutami dotyczącymi orzeczenia Sądu Pierwszej Instancji są argumenty już wcześniej podniesione przed Sądem Pierwszej Instancji, łącznie z tymi, które są oparte na twierdzeniach oddalonych przez sąd. Ocena zarzutów, których celem jest wyłącznie ponowne rozpoznanie sprawy wniesionej do Sądu Pierwszej Instancji nie należy do kompetencji Trybunału Sprawiedliwości³³.

Jeżeli Trybunał po zbadaniu odwołania dojdzie do wniosku, że skarga jest uzasadniona, uchyli orzeczenie Sądu Pierwszej Instancji. W miejsce uchylonego orzeczenia, jeżeli pozwala na to waga sprawy, może wydać orzeczenie końcowe co do istoty sprawy. W pozostałych przypadkach przekazuje sprawę Sądowi Pierwszej Instancji do ponownego rozpoznania. Sąd ten rozpoznając przekazaną mu sprawę jest związany opinią prawną Trybunału.

Aby Trybunał Sprawiedliwości obalił orzeczenie sądu Pierwszej Instancji, naruszenie prawa musi mieć wpływ na sentencję wyroku.

Jeżeli naruszenie prawa wspólnotowego ma miejsce wyłącznie w uzasadnieniu orzeczenia, ale jego funkcjonalna część (wyrok) jest poprawna z innych przyczyn prawnych, odwołanie zostanie oddalone.

Szczególny przypadek zastosowania zasady kasacji w postępowaniu odwoławczym ma miejsce, gdy skargę wnosi państwo członkowskie albo organ Wspólnot, który nie był interwentem w postępowaniu przed Sądem Pierwszej Instancji. Jeżeli Trybunał uzna takie odwołanie za uzasadnione, może orzeczenie uchylić i zdecydować, które postanowienia uchylonego orzeczenia są wiążące dla stron sporu.

IV. ZAKOŃCZENIE

Na skutek zmian, jakie do tej pory miały miejsce, organy sądowe Wspólnot Europejskich stopniowo traciły charakter organów międzynarodowych i upodobniły się do organów wewnątrzpaństwowych.

Trybunał Sprawiedliwości stracił przede wszystkim charakter sądu Merytorycznego w przypadku skarg bezpośrednich, a stał się organem odwoławczym, działającym przeważnie w oparciu o zasadę kasacji. Funkcję sądu pierwszoinstancyjnego przejął Sąd Pierwszej Instancji. Jedynym wyjątkiem od tej reguły pozostały skargi wniesione przez państwa członkowskie i instytucje Wspólnot. Należy jednak przypuszczać, że również kompetencja do rozstrzygnięcia w przedmiocie tego rodzaju skarg zostanie w przyszłości przeniesiona na Sąd Pierwszej Instancji.

Trybunał Sprawiedliwości zaczął w odniesieniu do skarg bezpośrednich Wykonywać przeważnie funkcję sądu kasacyjnego. Praktyka ta znajduje potwierdzenie także w brzmieniu art. 51 Statutu Trybunału Sprawiedliwo-

³³Por. sprawa C-338/93P Paul De Hoe v. Komisja (1994) ECR I-819.

sci, który stanowi, że Trybunał może wydać orzeczenie końcowe wyłącznie, gdy stan prawny na to pozwala.

Obecnie Trybunał Sprawiedliwości wyraźnie wzmocnił swoją funkcję sądu konstytucyjnego. Tylko on może orzekać w przedmiocie kwestii wstępnych zgłoszonych przez sądy państw członkowskich na podstawie art. 177 Traktatu EW. Ta jego funkcja ma zasadnicze znaczenie dla utrzymania jednolitości stosowania prawa wspólnotowego w państwach członkowskich.

Z tego, co zostało powiedziane wynika, że zakres kontroli sądowej we Wspólnotach zmienił się. Zmiany organizacji i kompetencji organów sądowych EW doprowadziły między innymi do poprawy efektywności ich pracy. Przez stopniowe zmiany organizacyjne doszło też do utworzenia nowego organu kontroli sądowej EW - Sądu Pierwszej Instancji. Traktat EW w art. 4 wymienia jednak wśród głównych organów Wspólnot tylko Trybunał Sprawiedliwości. W rzeczywistości organizacja sądownictwa Wspólnot Europejskich jest dwustopniowa.

Poszerzenie kompetencji organów sądowych wynika z jednej strony z samego Traktatu EW (kompetencja Trybunału Sprawiedliwości do nakładania na państwa członkowskie kar pieniężnych jeżeli nie wykonają orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości), a z drugiej strony z kierunku orzecznictwa³⁴.

W okresie istnienia Wspólnot Europejskich rola kontroli sądowej wyraźnie wzrosła. Tym można także wytłumaczyć szybki wzrost ilości sporów, do którego doszło w drugiej połowie lat siedemdziesiątych oraz w szczególności w pierwszej połowie lat osiemdziesiątych. Reakcją na wzrost ilości sporów było utworzenie Sądu Pierwszej Instancji oraz stopniowe przeniesienie na ten organ sądowy kompetencji do rozstrzygania określonego rodzaju sporów. Proces ten ciągle trwa i organizacja sądownictwa we Wspólnotach Europejskich zbliża się do klasycznego modelu dwuinstancyjnego. Zmiany polegały między innymi na ograniczeniu liczby tych postępowań sądowych, w których wyłącznie właściwy jest Trybunał Sprawiedliwości. Traktat EW w obecnym brzmieniu zakazuje Sądowi Pierwszej Instancji rozstrzygania w postępowaniu o wydanie orzeczenia wstępnego zgodnie z art. 177 Traktatu EW. Trybunał Sprawiedliwości nadal rozpatruje jako jedyny organ skargi wniesione przez państwo członkowskie albo organ Wspólnot na podstawie różnych artykułów traktatów założycielskich chociaż Traktat EW wprost nie stanowi, że Trybunał jest wyłącznie właściwy w tych sprawach. Nadal więc aktualne zostało wyróżnianie sporów, które Trybunał Sprawiedliwości rozstrzyga jako sąd międzynarodowy. Można z tego powodu oczekiwać, że w przyszłości dojdzie do dalszego przeniesienia kompetencji do rozstrzygania tych sporów w pierwszej instancji na Sąd Pierwszej Instancji.

Niniejszy artykuł jest przede wszystkim poświęcony zmianom w organizacji kontroli sądowej we Wspólnotach Europejskich. Nie poświęciłam uwagi kwestiom poszerzenia kontroli sądowej poza kompetencje traktatowe

³⁴ Mam tu na myśli często analizowane orzeczenie w sprawie C-6/90, C-9/90 Andrea Francovich, Danila Bonifaci (1991) ECR I-5357, które można interpretować i w ten sposób, że Trybunał Sprawiedliwości czuje się kompetentny rozstrzygać o szkodach spowodowanych przez państwo członkowskie osoby fizycznej lub prawnej na skutek niezastosowania się do dyrektywy.

Wspólnot Europejskich. Są to zagadnienia uregulowane w Traktacie o Unii Europejskiej. Temat ten stał się bardzo aktualny w związku z międzyrządową konferencją przygotowywaną na rok 1996. Rozmiary artykułu nie pozwalają mi jednak na szersze omówienie tego tematu.

JUDICIARY CONTROL IN EC

S u m m a r y

The scope of legal control in EC countries has changed. Reorganization of competence and style of EC legal organs have resulted in, among others, increase in the effectiveness of their work. Gradual organizational changes have led to the establishment of a new legal control institution - the First Instance Tribunal, and though the EU Treaty, Art. 4, only mentions the Justice Tribunal among the main institutions of the Community, the organization of the EC judicial system is twofold. Enlarging the competence of the judicial organs is one way due to the EC Treaty (competence of the Justice Tribunal's judging fiscal fees on countries at odds with the Tribunal's sentences) itself, and on the other to the jurisdiction.